

Benjamin Kruithof speelt Rococo Variaties

Hartmut Haenchen dirigent

Benjamin Kruithof cello

05.11 Apeldoorn
07.11 Nijmegen
09.11 Doetinchem
12.11 Enschede
14.11 Arnhem

programma

Ludwig van Beethoven
(1770-1827)

Ouverture 'Fidelio'

Pjotr Iljitsj Tsjaikovski
(1840-1893)

Rococo-varianties, opus 33

Franz Schubert
(1797-1828)

Symfonie nr. 9 in C, D 944 'De Grote'
Andante - Allegro, ma non troppo
Andante con moto
Scherzo: allegro vivace
Allegro vivace

Orkest van
Gelderland
& Overijssel

toelichting

Ouverture 'Fidelio'

De opera *Fidelio*, waarvoor Beethoven naar eigen zeggen de martelaarskroon verdiende, kwam in diverse etappes tot stand. Voor de voorloper *Leonore* werden drie ouvertures geschreven, jaren later (1814) ontstond die voor *Fidelio*. Steeds werd een beetje gas teruggenomen. De eerste ouvertures waren haast symfonische gedichten, waarbij die voor *Fidelio* bescheiden afstak: beknopt, minder dramatisch en ook wat lichtvoetiger. Beethovens visie op de opera was dan ook veranderd. De nieuwe versie was afwisselender en had meer vaart.

Omdat de volgorde van de eerste twee vocale nummers in 1814 werd omgedraaid, zodat in plaats van een zware aria een koddig duet van twee aspirant-geliefden klonk, was een nieuwe inleiding in E-groot op zijn plaats. Dat werd de ouverture *Fidelio*.

Hij onderschatte de werkzaamheden wel, want pas daags voor de première was de ouverture af.

Liever componeerde Beethoven iets nieuws dan dat hij iets ouds op geforceerde wijze moest omwerken. Maar hij onderschatte de werkzaamheden wel, want pas daags voor de première was de ouverture af - te laat om nog in te studeren, zodat in arren moede een andere ouverture werd ingezet. Pas bij de tweede opvoering klonk de flitsende ouverture die we nu kennen en waarin nog steeds de ten onrechte opgesloten gevangene Florestan is te horen, wegwijvend in de kerkers. Zijn trouwe echtgenote, die hem zal bevrijden, heeft ook nog steeds haar eigen melodie.

Rococo-varianties

Weinig stukken zijn zo dankbaar voor de cello als Tsjajkovski's *Rococo-varianties*. Speels, licht, een tikje frivool, en hier en daar virtuoos. De luisteraar wordt hier teruggevoerd naar de elegante, aristocratische wereld van de achttiende eeuw, waarin gracieuze dansen en lichtvoetige humor de toon aangaven. Acht varianties komen voorbij, waarin de cellist steeds het voortouw neemt, soms dartelend, dan weer ernstig - maar steeds met een knipoog. Vooral de opening van de slotvariatie is een moment voor de cellist om in de schijnwerpers te treden.

Tsjajkovski zou zich bewust op de vlakke hebben gehouden met aansprekende muziek om de aandacht af te leiden van zijn homoseksualiteit.

Vanzelfsprekend was er een speciale aanleiding voor het werk. Tsjajkovski schreef het voor een bevriende cellist, Wilhelm Fitzenhagen, die in 1877 ook de première verzorgde. De kennismaking met Camille Saint-Saëns, kort tevoren, kan eveneens een rol hebben gespeeld, want ook die hield van terugblikken in de tijd, zoals dit werk doet. Ook zijn wel psychologische verklaringen geopperd: Tsjajkovski zou zich bewust op de vlakke hebben gehouden met aansprekende muziek om de aandacht af te leiden van zijn homoseksualiteit, waarover geruchten de ronde deden. Om niet op te vallen, moest hij zijn experimenteerzin onderdrukken.

Trouwens, Fitzenhagen bracht eigenhandig wijzigingen aan in de partituur, wat de muziekwereld lang op het verkeerde been heeft gezet: pas sinds 1941 is Tsjajkovski's origineel gemeengoed geworden.

Grote werken van Schubert zijn daadwerkelijk spoorloos verdwenen.

Symfonie nr. 9

'Clara, vandaag was ik in de zevende hemel. We repeteerden een symfonie van Schubert. Ik kan het niet beschrijven, de instrumenten leken wel menselijke stemmen. Geniaal, voor Beethoven doet het niet onder. En dan die lengte, die hemelse lengte! Alsof je een vierdelige roman leest.' Schumann kon zijn enthousiasme over Schuberts *Negende* niet onderdrukken. In 1839 had hij dit werk ontdekt in Wenen. Niemand kende het nog, want de jonggestorven Schubert had er nooit interesse voor weten af te dwingen. Hij wist van Schuberts broer gedaan te krijgen dat hij een kopie mocht maken van het originele manuscript. Griezelijk om te bedenken dat we deze majestueuze symfonie niet zouden kennen wanneer het origineel in het ongerede was geraakt - wat gemakkelijk had gekund (andere grote werken van Schubert zijn daadwerkelijk spoorloos verdwenen).

We weten nu dat de symfonie uit 1825 stamt, toen Schubert een reis langs idyllische dorpen en steden maakte. Niet het dramatische, droevige sterfjaar 1828 is van toepassing, zoals lang gedacht (want dat jaar staat op het manuscript genoteerd), maar een tijd van betrekkelijke voorspoed.

De muziek is een reflectie van zes ontspannen zomermaanden. 'Schubert was zo vriendelijk, zo spraakzaam, zo'n beetje tot middernacht zaten we bij elkaar. Zoals hij over kunst sprak, over poëzie, over zijn jeugd, zijn idealen, enzovoort, het was zo boeiend allemaal. Ik verbaasde me keer op keer over deze zo bijzondere jongeman, over wie men zei dat zijn scheppingen zo volkomen spontaan tot stand komen dat hij er zich nauwelijks van bewust is', tekende een herbergier op bij wie Schubert overnachtte.

Die uitgelaten stemming liet sporen na. Weinig melancholie, veel folkloristisch aandoende thema's met olijke trillers en koddige versieringsnootjes. Ook veel materiaal voor de blazers, die zich allemaal wel ergens solistisch kunnen onderscheiden. Bevallig en gracieus zijn de hoofdthema's van het openingsdeel. Hier en daar is er dramatiek, zoals de expressieve modulaties in de doorwerking, maar op de achtergrond schijnt toch overal de zon. Het tweede deel is zelfs dansant en een associatie met een idyllisch Oostenrijks heuvellandschap dringt zich op, een reisgezelschap dat vrolijk voortstapt over lommerrijke paden. Ook in het vinnige Scherzo is dartelheid troef en voor het vriendelijke middendeel kunnen volkswijsjes een rol hebben gespeeld. Dan is daar de uitbundige finale van maar liefst 1154 maten - het beste voorbeeld van de *himmlische Länge*.

Jos van der Zanden

biografie

Hartmut Haenchen

Opgeleid aan de Hochschule für Musik in Dresden won dirigent Hartmut Haenchen in diezelfde stad in 1971 de eerste prijs tijdens het Carl Maria von Weber Wettbewerf. Inmiddels was hij al sinds 1966 chef-dirigent bij de Staatskapelle Halle en enkele jaren later in Zwickau. In diezelfde tijd maakte hij zijn succesvolle debuut bij de Staatsoper Berlin. Van 1973 tot 1976 was hij dirigent van de Dresdner Philharmonie en de Staatsoper Dresden. In de jaren daarna was hij leider van de Mecklenburgische Staatskapelle en het Staatstheater in Schwerin, naast het Kammerorchester C.Ph.E. Bach waar hij tot 2014 bleef. In Nederland kreeg hij tussen 1986 en 2002 grote bekendheid door

zijn jarenlange verbintenis met het Nederlands Philharmonisch Orkest en de Nationale Opera. Hij leidde er veel spraakmakende producties waaronder de complete *Ring* van Wagner in de regie van Pierre Audi. In 1996 werd hij benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw.

Met grote regelmaat treedt Hartmut Haenchen op als gast-dirigent. Zo leidde hij concerten bij de Berliner Philharmoniker, het Gewandhausorchester Leipzig en het Koninklijk Concertgebouworkest. Ook was hij te gast bij grote operahuizen zoals Covent Garden in Londen, de Wiener Staatsoper, de Bayreuther Festspiele en de Scala in Milaan.

biografie

Benjamin Kruithof

Als zoon van zeer muzikale ouders was het bijna vanzelfsprekend dat de uit Luxemburg afkomstige Benjamin Kruithof ook voor muziek zou kiezen. Nog maar vijf jaar oud kreeg hij zijn eerste lessen op de cello en op zijn twaalfde gaf hij al zijn eerste soloconcert met het Orkest van het Luxemburgse Conservatoire du Nord. Hij volgde zijn cellostudie aan de Hochschule für Musik und Tanz Köln en sinds 2017 aan de Universität der Künste in Berlijn.

Tijdens diverse belangrijke concoursen zag Benjamin Kruithof zijn grote talent met prijzen bekroond. Daaronder in 2017 de Grand Prix Anne et Françoise Groben in Luxemburg en in 2019 de tweede prijs tijdens het

Domenico-Gabrielli-Wettbewerf in Berlijn. Afgelopen najaar won hij de eerste prijs en de publieksprijs tijdens het Nationaal Celloconcours van de Cello Biennale in Amsterdam. 'Gepolijst cellospel en extraverte podiumpresentatie' oordeelde de jury over zijn optreden. Onlangs heeft Benjamin Kruithof zijn eerste cd opgenomen met de Nordwestdeutsche Philharmonie. Daarop speelt hij onder meer de *Rococo-varianties* van Tsjaikovski.

Met dank aan

Ministerie OCW, Provincies Gelderland en Overijssel, gemeentes Apeldoorn, Arnhem, Enschede en Nijmegen, Familie Heersink Innovatie Fonds, Fonds Podium Kunsten, JKF Kinderfonds, Paul Pella Fonds, Sociëteit Apollo, Stichting Vrienden van Phion, Appeldoorn, Bömer Engineering services, Den Hartog Heuff notarissen, Dirkzwager legal & tax, Eshgro, Heutink Foundation, INN'Twente, K+V, Landgoed De Wilmersberg, Rabobank Arnhem en 't Rijk van Nijmegen, Regalis, Unica, Van 't Hof Schoonmaak en ZON Zwolle.

Phion steunen middels partnerschap?
Kijk voor meer informatie op phion.nl bij Steun.

10.12 - 26.12 Arnhem Nijmegen Enschede Zwolle
Apeldoorn Doetinchem

Kerstconcert met Mahler 6

Otto Tausk dirigent

Mahler Symfonie nr. 6

[phion.nl](https://www.phion.nl)

Binnenkort in de concertzaal

Nieuwsgierig wat er binnenkort speelt? Kijk op [phion.nl](https://www.phion.nl) voor meer informatie én alle concerten, en schrijf je in voor onze nieuwsbrief, dan blijf je automatisch op de hoogte.

18.11 – 21.11

Gloedvolle strijkers met Maxim Rysanov

Altviolist van wereldklasse Maxim Rysanov met de Nederlandse première van het schitterende *Altvioolconcert* van Vasks speciaal voor hem geschreven in Enschede, Arnhem, Ede en Zutphen.

02.01 – 08.01

Operettegala met Laetitia Gerards & Raoul Steffani

Een spetterend programma vol schitterende melodieën en dansen uit de Franse en Weense opera en operette in Amsterdam, Hoogeveen, Enschede en Doetinchem.

06.01 – 16.01

Nieuwjaarsconcert met walsen van Strauss

Een vrolijk concert met opera en operette van Franse en Oostenrijkse bodem met mezzosopraan Iris van Wijnen in Zutphen, Deventer, Arnhem, Nijmegen en Zwolle.

23.01

Passie voor Bach – Bach en zijn muzikale vrienden

Een concert voor Bachliefhebbers met de mooiste cantates, vioolconcerten, serenades en werk van zijn muzikale vrienden Telemann en Pisendel in Enschede en Zwolle.